

یادداشت
O P I N I O Nهادی حق شناس
اقتصاددان

بار صندوق‌های بازنشستگی بر دوش دولت

بودجه پیشنهادی دولت برای سال ۱۴۰۵ نشانه‌هایی روشن از تغییر جهت سیاست مالی کشور دارد؛ تغییری که بر کاهش اتکای مستقیم به نفت و افزایش سهم درآمدهای پایدار تأکید می‌کند. بر اساس لایحه ارائه‌شده، درآمدهای نفتی حدود ۲۷۵ هزار میلیارد تومان برآورد شده که تنها نزدیک به پنج درصد از کل بودجه را شامل می‌شود.

البته با احتساب واگذاری دارایی‌ها، این رقم به بیش از یک‌ونیم میلیون میلیارد تومان می‌رسد و سهمی بالاتر از ۲۰ درصد پیدا می‌کند. با این حال، مقایسه این ارقام با سال‌های گذشته نشان می‌دهد نفت دیگر ستون اصلی تأمین مالی دولت نیست و همین واقعیت، نگاه سیاست‌گذار را به سمت مالیات معطوف کرده است.

تجربه سال‌های پس از ۱۴۰۰ نشان می‌دهد که در حوزه وصول مالیات، ظرفیت تحقق ارقامی بالاتر از پیش‌بینی‌ها وجود دارد و حتی در برخی مقاطع، درآمدهای مالیاتی تا ۴۰ درصد بیش از ارقام مصوب نیز محقق شده است. اما پرسش اصلی برای سال آینده آن است که آیا فعالان اقتصادی، در شرایط فعلی اقتصاد، توان پرداخت این سطح از مالیات را دارند یا خیر. مسأله تنها به توان اجرایی دولت مربوط نمی‌شود، بلکه به وضعیت سودآوری بنگاه‌ها، رکود نسبی بازارها و کاهش قدرت خرید نیز گره خورده است.

برخی افزایش در درصدی مالیات بر ارزش افزوده را عامل مهم تحقق اهداف بودجه می‌دانند، اما واقعیت آن است که رقم پیش‌بینی شده برای درآمدهای مالیاتی بسیار فراتر از این منبع محدود است. سید مالیاتی دولت شامل پایه‌هایی مانند مالیات بر ثروت، مالیات بر واردات کالا، حقوق و سود بازرگانی و سایر منابع است. تحقق این اهداف، بیش از هر چیز، به کارآمدی سازمان امور مالیاتی وابسته است. اگر این سازمان بتواند چابک، شفاف و بدون فشار بر تولید عمل کند، اقتصاد ایران از نظر نظری توان تأمین این درآمدها را دارد.

لایحه بودجه دولت دارای نقاط قوت قابل توجهی است. پرهیز از بلندپروازی، تنظیم بودجه‌ای انقباضی، ثابت نگه داشتن بودجه عمرانی متناسب با درآمدهای قابل تحقق و افزایش سقف معافیت مالیاتی از ۲۴ به ۴۰ میلیون تومان، از جمله این موارد است.

همچنین قیمت نفت به شکلی محتاطانه و نزدیک به واقعیت در نظر گرفته شده است. در کنار این نکات، تخصیص منابع قابل توجه به صندوق‌های بازنشستگی و یارانه‌ها نشان می‌دهد دولت عملاً مسئولیت معیشتی این گروه‌ها را برعهده گرفته و بازنشستگان بیش از گذشته به بدنه حقوق‌گیر دولت نزدیک شده‌اند.

پیام بودجه، کاهش تدریجی وابستگی به نفت است؛ مسیری که بدون رونق اقتصادی به نتیجه نمی‌رسد. این رونق مستلزم اصلاح مقررات، رفع موانع تولید و احیای سرمایه اجتماعی است. تا وقتی سرمایه‌ها در سوداگری ارز، سکه و مسکن حبس شوند، رشد نمی‌گیرد و اعتماد شرط بازگشت سرمایه به تولید است.

محبوبه نقره‌خامه

روزنامه نگار

منابع یارانه جدید از کجا تأمین می‌شود؟

دولت منابع یارانه را از اصلاح نظام ارزی و حذف ارز ترجیحی تأمین می‌کند تا حمایت معیشتی مستقیم به مردم برسد و مسیر واسطه‌ای کاهش و اثرگذاری افزایش یابد

احمد میدری وزیر تعاون، کار و رفاه اجتماعی در تازه‌ترین گفت‌وگوی تلویزیونی خود از تصمیم دولت برای تغییر شیوه حمایت معیشتی خبر داد و اعلام کرد که کالابریک یک میلیون تومانی به عنوان ابزار اصلی جبران فشار تورمی برای دهک‌های مختلف جامعه در دستور کار قرار گرفته است. به گفته او، اعتبار چهار ماهه این طرح، معادل چهار میلیون تومان به ازای هر نفر، پیشاپیش در حساب سرپرستان خانوار شارژ می‌شود و خانوارهایی توانمند بر اساس جدول زمان‌بندی اعلامی، بدون پرداخت وجه نقد، کالاهای اساسی مورد نیاز خود را از شبکه گسترده فروشگاه‌ها و مراکز سنفی تهیه کنند. وزیر تعاون کار و رفاه اجتماعی با اشاره به گسترش دامنه مشمولان این طرح توضیح داد که جمعیت در یافت کنندگان کالابریک از حدود شصت میلیون نفر در

مسیر تازه یارانه کالاهای اساسی

برای اجرای چنین طرحی که مستلزم تأمین اعتباری گسترده است، بر اساس اظهارات هفته‌های اخیر قرار است منابع لازم از محل ارز ترجیحی تأمین شود. در واقع دولت با حذف تدریجی این ارز می‌کوشد یارانه‌ای را که سال‌ها در ابتدای زنجیره واردات توزیع می‌شده به انتهای زنجیره مصرف منتقل کند. مسعود پزشکیان این رویکرد را پاسخی به ناکارآمدی تجربه گذشته می‌داند و تأکید کرده که تخصیص دلایه‌ای ترجیحی به واردکنندگان و تولیدکنندگان عملاً به شکل گیری رانت و فساد منجر شده است. به گفته او،

ابهام در زمان بندی یارانه

در شرایط تورمی و فشارهای اقتصادی بر خانوارها، پرداخت یارانه ۷۰۰ هزار تومانی می‌تواند اثرگذار باشد، اما نکات متعددی در مسیر اجرای آن باید مدنظر قرار گیرد. مهم‌ترین پرسش در حال حاضر به زمان و سازوکار واریز این یارانه بازمی‌گردد. لایحه بودجه ۱۴۰۵ تازه به مجلس ارائه شده و رئیس‌جمهور بارها به محدودیت منابع بودجه‌ای اشاره کرده است. از این رو، پرسش اساسی این است که آیا سازمان برنامه و بودجه‌یشتوانه لازم برای واریز منظم این مبلغ به حساب مردم را دارد یا مانند تجربه کالابریک، زمان پرداخت هر ماه پس از اعلام رسمی مسئولان خواهد بود. این مسئله نشان‌دهنده اهمیت امکان‌سنجی دقیق پیش از اجرای طرح است تا مشکلات مضاعف در معیشت مردم ایجاد

زمان پرداخت یارانه ۷۰۰ هزار تومانی

چندی پس از اظهارات معاون سازمان برنامه و بودجه درباره پرداخت یارانه ماهانه ۷۰۰ هزار تومانی، این بار رئیس این سازمان با لحنی محتاطانه‌تر به تشریح ابعاد و الزامات اجرایی این سیاست پرداخت، توضیحاتی که بیش از آنکه بر زمان‌بندی قطعی دلالت داشته باشد، بر حساسیت موضوع و ملاحظات مالی دولت تأکید داشت. حمید پورمحمدی با اشاره به اینکه هنوز سازوکار نهایی و زمان دقیق اجرای این طرح مشخص نشده، تصریح کرد که دولت نمی‌تواند بدون اتکا به درآمدهای پایدار و قطعی، تعهدی مستمر در حوزه هزینه‌های معیشتی ایجاد کند. او در عین حال افزایش تورم را مهم‌ترین تهدید معیشت افشار ضعیف دانست و تأکید کرد که سیاست‌گذار نسبت به آثار تورمی هر تصمیم اقتصادی حساسیت ویژه‌ای دارد. از نگاه رئیس سازمان برنامه و بودجه، مسأله اصلی نه صرفاً پرداخت یک یارانه جدید، بلکه چگونگی اصلاحات اقتصادی و نحوه استفاده بهینه از منابع محدود کشور است؛ اینکه این منابع به شکل ارز ترجیحی در ابتدای زنجیره توزیع شود یا مستقیماً سرف تأمین کالاهای اساسی و حمایت از مصرف‌کننده نهایی گردد. پورمحمدی با استناد به تجربه سال‌های گذشته یادآور شد که ارز ترجیحی در فرایند تخصیص تارسییدن به مردم، به تدریج اثرگذاری خود را از دست می‌دهد و بخش قابل توجهی از آن هرگز به مصرف‌کننده نهایی نمی‌رسد. بر همین اساس، دولت در حال بررسی گزینه‌هایی است که حمایت معیشتی به‌جای واسطه‌ها، مستقیماً به مردم منتقل شود. به باور او، این تغییر رویکرد علاوه بر اثر بخشی بیشتر در حمایت از معیشت خانوارها، می‌تواند به تقویت تولید داخلی نیز کمک کند؛ چرا که واردات کالا با ارز ارزان عملاً یارانه‌ای است که به تولیدکننده خارجی پرداخت می‌شود. براینکه این مواضع نشان می‌دهد آنچه پیش‌تر از آن به عنوان یارانه ۷۰۰ هزار تومانی یاد می‌شد، به احتمال زیاد در قالب اعتبار کالابریکی به حساب سرپرستان خانوار منظور شده است؛ اعتباری که نه به صورت نقدی، بلکه برای تأمین مایحتاج ضروری خانوارها قابل استفاده خواهد بود.

سال گذشته به نزدیک به هشتاد میلیون نفر افزایش یافته است؛ افزایشی که به گفته او ناشی از بازنگری در سیاست‌های حمایتی و تلاش برای بازگرداندن یارانه به حلقه نهایی مصرف‌کننده است. میدری تأکید کرد که رویکرد دولت تثبیت قدرت خرید خانوارها در برابر نوسانات قیمتی است و بر همین اساس در صورت تغییر نرخ ارز توافقی یا افزایش قیمت کالاهای اساسی، اعتبار کالابریک نیز متناسب با آن اصلاح خواهد شد. به باور دولت، تجربه پرداخت یارانه نقدی نشان داده که در شرایط تورمی، اثر حمایتی این روش به سرعت تضعیف می‌شود و از همین رو سیاست جدید با تمرکز بر کالابریک در پی آن است که حمایت معیشتی را پایدارتر و هدفمندتر و مؤثرتر به دست مردم برساند.

این تغییر سیاست به معنای حذف حمایت دولت از کالاهای اساسی نیست بلکه هدف آن است که یارانه پنهان از مسیر واسطه‌ها خارج و مستقیماً به دست مردم برسد. بر همین اساس دولت اعلام کرده منابع حاصل از اصلاح نظام ارزی به جای آنکه در زنجیره توزیع مستهلک شود در قالب حمایت معیشتی شفاف و قابل‌رسد به مصرف‌کنندگان نهایی اختصاص خواهد یافت تا همزمان با کاهش زمینه‌های رانت قدرت خرید خانوارها در برابر نوسانات قیمتی حفظ شود و سیاست یارانه‌ای کارآمدتر پاسخگوتر و عادلانه‌تر در اقتصاد کشور تثبیت شود.

نشود. در هفته‌های اخیر نیز پراکندگی اظهارات مسئولان، از وزیر کار تا معاون سازمان برنامه و بودجه، موجب افزایش نگرانی‌ها شده است. محمد قاسمی، معاون سازمان برنامه و بودجه، اعلام کرده است که مردم می‌توانند انتخاب کنند یارانه را به صورت اعتبار کالابریک دریافت کنند یا سید کالا و هر سه ماه یک بار این انتخاب را تغییر دهند. این اعتبار به شکل نقدی واریز نخواهد شد و خانوارها می‌توانند از آن برای خرید کالاهای دلخواه خود استفاده کنند. تجربه گذشته نشان داده است که پرداخت‌های واسطه‌ای مانند ارز ترجیحی، اثرگذاری کافی در معیشت خانوارها ندارد و بخش قابل توجهی از منابع به مصرف‌کننده نهایی نمی‌رسد. بر همین اساس، دولت در حال بررسی گزینه‌هایی است که حمایت معیشتی مستقیماً به مردم منتقل شود.

وضعیت یارانه خانوارها

قانون بودجه سال ۱۴۰۴ بر حذف سه دهک پردرآمد از فهرست یارانه‌گیران تأکید داشت؛ موضوعی که از ابتدای سال مورد توجه قرار گرفت و نیمه سال، سازوکار اجرایی آن نیز مشخص شد. با این حال، در مسیر اجرای طرح جدید، به نظر می‌رسد جمعیت حذف‌شده از یارانه نقدی بار دیگر برای دریافت کالابریک یک میلیونی در فهرست قرار می‌گیرند. این تصمیم در چارچوب سیاست‌های حمایتی دولت و با هدف افزایش دقت و عدالت در تخصیص منابع اتخاذ شده است. وزیر تعاون، کار و رفاه اجتماعی با تأکید بر حساسیت حذف یارانه، اعلام کرده است که این موضوع ارتباط مستقیم با حقوق مردم دارد و به همین دلیل کل فرآیند حذف یارانه‌ها پس از ابلاغ بخشنامه رئیس‌جمهور در شهریورماه دستخوش تغییر شد. در این دستورالعمل، داده‌های سازمان امور مالیاتی و وزارت رفاه با یکدیگر جمع شده و کارپوشه ایرانیان در سازمان مالیاتی به عنوان مبنای تصمیم‌گیری برای شناسایی وضعیت اقتصادی خانوارها مورد استفاده قرار می‌گیرد. این اقدام باعث افزایش دقت دهک‌بندی و صحت اطلاعات می‌شود و زمینه شفافیت و عدالت بیشتر را در تخصیص یارانه فراهم می‌آورد. در ادامه، وزیر رفاه درباره ملاک حذف یارانه خانوارهای پردرآمد گفته است که پیشنهاد شده معیار درآمدی روشن جایگزین دهک‌بندی شود و این اقدام به اطلاع‌رسانی شفاف به مردم منجر خواهد شد. همچنین فرآیند بررسی اعتراض‌ها به حذف یارانه‌ها به گونه‌ای طراحی شده است که نتایج تمامی اعتراض‌های ثبت شده تا اول آذر، تا واسطه‌ای ماه به صورت خودکار بررسی و اعلام شود. این مکانیزم علاوه بر کاهش تأخیرها، اعتماد عمومی به روند تصمیم‌گیری را تقویت می‌کند و امکان اعمال اصلاحات سریع‌تر را فراهم می‌سازد. در چارچوب طرح کالابریک، ۱۱ قلم کالای اساسی که به‌طور سنتی در دوره‌های گذشته نیز وجود داشته، برای خرید از فروشگاه‌های تعیین‌شده تعریف شده است. با این حال، امکان پیشنهاد کالاهای جدید و افزودن آنها با تأیید ستاد تنظیم بازار همچنان وجود دارد. هدف نهایی این طرح، تأمین حداقل ۲۱۰۰ کالری مورد نیاز هر ایرانی است تا ضمن حفظ قدرت خرید مردم، دسترسی به مایحتاج ضروری و تقویت امنیت غذایی خانوارها تضمین شود.

ماجرای یارانه ۷۰۰ هزار تومانی

در کنار اعلام پرداخت کالابریک یک میلیون تومانی از سوی وزیر تعاون، کار و رفاه اجتماعی، طی هفته‌های اخیر موضوع پرداخت یارانه ماهانه ۷۰۰ هزار تومانی نیز به یکی از محورهای اصلی گفت‌وگوی اقتصادی دولت بدل شده است. این بحث نخستین بار با اظهارات معاون سازمان برنامه و بودجه در یک برنامه تلویزیونی برجسته شد؛ جایی که اعلام شد دولت در نظر دارد منابع حاصل از ارز ترجیحی را به صورت مستقیم و شفاف، در قالب یارانه نقدی یا سید کالا، به خود مردم اختصاص دهد. بر اساس این توضیحات، به هر نفر ماهانه حداقل ۷۰۰ هزار تومان تعلق خواهد گرفت و دولت از دی‌ماه آمادگی اجرای این سیاست را دارد. محمد قاسمی، معاون سیاست‌گذاری اقتصادی سازمان برنامه و بودجه، این اقدام را بخشی از برنامه ۲۰ بندی دولت برای تقویت معیشت خانوارها دانست و تأکید کرد که هدف نهایی این بسته سیاستی، افزایش قدرت خرید احاد جامعه است. به گفته او، جزئیات این برنامه در بازه‌ای کوتاه در اختیار افکار عمومی قرار خواهد گرفت و همزمان با آغاز اجرا، تمامی یارانه‌گیران مشمول دریافت این مبلغ خواهند شد. قاسمی همچنین درباره منابع مالی اجرای طرح تصریح کرده که تأمین اعتبار یارانه ۷۰۰ هزار تومانی از محل حذف ارز ترجیحی و در صورت لزوم با اتکا به صندوق توسعه ملی انجام می‌شود و بخشی از این اعتبار نیز به صورت پیشاپیش به حساب خانوارها واریز خواهد شد.